

УДК 911.9.007.69

САДОВО-ПАРКОВІ КОМПЛЕКСИ МІСТА ХЕРСОНА: ПЕРЦЕПЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Охременко І.В.,
кандидат географічних наук,
доцент,
доцент кафедри екології та
географії
(Херсонський державний уні-
верситет)

Кросенко Я.О.,
студентка факультету біології,
географії і екології
(Херсонський державний уні-
верситет)

*У статті викладено результати дослідження перцепційних аспектів садово-паркових комплексів міста Херсона. Проведено аналіз сучасного стану зеленої зони міста на основі оцінки естетичних характеристик, визначено проблеми функціонування й розвитку садово-паркових комплексів, надано пропозиції щодо збереження, регульованого використання та збільшення привабливості парків та інших зелених зон міста Херсона. **Ключові слова:** перцепційність, садово-паркові комплекси міста Херсона, перцепційність садово-паркових комплексів міста Херсона.*

*В статье изложены результаты исследования перцепционных аспектов садово-парковых комплексов города Херсона. Проведен анализ современного состояния зеленой зоны города на основе оценки эстетических характеристик, определены проблемы функционирования и развития садово-парковых комплексов, внесены предложения по сохранению, регулируемому использованию и увеличению привлекательности парков и других зеленых зон города Херсона. **Ключевые слова:** перцепционность, садово-парковые комплексы города Херсона, перцепционность садово-парковых комплексов города Херсона.*

Ohremenko I., Krosenko Ya. THE PARK COMPLEXES OF KHERSON CITY: PERCEPTIONAL ASPECT. *The article describes the results of a study of perceptual aspects of landscape park complexes of the city of Kherson. The analysis of the current state of the green zone of the city based on the evaluation of aesthetic characteristics, identified problems in the functioning and development of the park facilities, offers conservation regulated use and increase the attractiveness of parks and other green areas of the city of Kherson. **Key words:** perceptual, park complexes of Kherson, perceptual parks complexes of Kherson.*

Дослідження стану міського середовища, яке безпосередньо оточує людину та включає в себе не лише зовнішню сферу – природне середовище, а й матеріальну структуру міста та характеризується багатогранністю антропогенних факторів, які виникли внаслідок господарської діяльності людини, є актуальною проблемою сьогодення, що має теоретичне й народногос-

подарське значення. Наукові праці останніх років [1; 2] присвячено розробкам теоретико-методичних і прикладних засад оцінки сприйняття людиною ландшафту. Дискусійними залишаються питання формалізації понять, виявлення чинників перцепційності тощо. Крім того, регіональні аспекти дослідження потребують уточнень і деталізації. Наявні проекти щодо розвитку

садово-паркових комплексів міста Херсона потребують наукового обґрунтування. У зв'язку із цим нами прийнято теоретико-методологічні засади перцепційності садово-паркових комплексів, розглянуто основні теорії сприйняття людиною ландшафту, біолого-еволюційні, культуро-середовищні, персональні чинники сприйняття ландшафту. Ландшафт на прикладі садово-паркових комплексів міста Херсона розглядається як об'єкт естетичного сприйняття. Особлива увага приділяється його фізіономічним, перцепційно-когнітивним якостям, формуванню образу ландшафту, ландшафтним смакам.

Метою роботи є розробка теоретико-методичних засад вивчення естетичних характеристик садово-паркових комплексів міста Херсона для створення й збереження сприятливого (в естетичному плані) середовища існування людини. Ця мета обумовила необхідність вирішення низки взаємопов'язаних завдань, а саме:

1) деталізувати теоретико-методичні аспекти визначення перцепційності ландшафтів відповідно до специфіки об'єкта (садово-паркових комплексів);

2) проаналізувати сучасний стан зеленої зони міста (у тому числі оцінити естетичні характеристики), визначити основні проблеми функціонування й розвитку садово-паркових комплексів;

3) розробити пропозиції щодо збереження, регульованого використання й збільшення привабливості парків та інших зелених зон міста Херсона.

Об'єкт дослідження становлять садово-паркові комплекси міста Херсона. Предмет – естетичні властивості садово-паркових комплексів міста Херсона та вплив цих властивостей на людину.

У ході дослідження використовувалися такі основні методи: системно-структурний, літературний, порівняльно-аналітичний, спостереження та прогнозування. Систем-

но-структурний метод є базовим під час вивчення перцепційності садово-паркових комплексів міста Херсона (саме дослідження виступає як цілісна логічно послідовна система). Метод аналізу літературних джерел використовувався для формалізації понять, генезису, історії формування, класифікаційних особливостей перцепційності садово-паркових комплексів. Порівняльно-аналітичний метод застосовано з метою аналізу історії й сучасного стану об'єктів зеленої зони міста Херсона. Спостереження та прогнозування використовувалися для з'ясування особливостей сучасного стану садово-паркових комплексів міста Херсона та прогнозування їх подальшого розвитку (на рівні двох складових: пошукової й нормативної).

Результати проведених нами досліджень можна звести до певних положень, наведених далі.

1. Перцепція (від лат. perceptio – сприйняття) – чуттєве сприйняття зовнішніх предметів; психічний процес відображення предметів і явищ у всій сукупності їх властивостей та ознак за безпосереднього їх впливу на органи відчуттів. Сприйняття ландшафту людиною можливе в двох загальних формах: «дистанційній» і «задіяній».

Більшість теорій перцепційності ландшафту розроблено щодо естетичного сприйняття та оцінки об'єктів штучної природи. Виділено такі основні напрями дослідження сприйняття людиною ландшафту:

– визначення закономірностей сприйняття людиною ландшафтів різного функціонального призначення;

– формування ставлення людини до ландшафту;

– самопочуття людини в ландшафті, зокрема, здатність ландшафту відновлювати нормальний стан людини після стресу;

– планування ландшафту на основі його сприйняття людиною.

Усе більшого значення отримують дослідження перцепції ландшафту як туристичного простору.

Особливостями сприйняття людиною ландшафту є такі:

- а) соціальна гуманістична орієнтація;
- б) симбіотичний характер проблеми естетичного сприйняття;
- в) неоднозначність результатів дослідження та відсутність точних оцінок.

Формування образу ландшафту включає цілу низку процесів, як перцепційних, так і когнітивних. Ландшафт як об'єкт сприйняття можна поділити на три його частини: фізіономічну, індикатну та приховану.

Аналіз чинників естетичного сприйняття ландшафту дає змогу систематизувати їх у такі групи:

- біолого-еволюційні чинники;
- культуро-середовищні чинники;
- персональні чинники.

Серед структурних елементів ландшафту, що формують у людини його образ, можна виділити точкові, лінійні, площинні та об'ємні.

Естетичний потенціал ландшафту – властивість ландшафту через свої виняткові й звичайні риси викликати в людини почуття захоплення, інтересу, прив'язаності тощо.

Враження від ландшафту – сума всіх відчуттів, викликаних процесом чуттєвого сприйняття під час психологічної взаємодії з ландшафтом.

Естетичними якостями ландшафту є різноманіття, природність, своєрідність, гармонійність, краса.

Дослідження ландшафтних уподобань стикається з багатьма труднощами та жорстко детермінується якістю методики, яка залишається відносно невисокою. Під час проведення досліджень ландшафтних уподобань залишається ще чимало теоретичних і методичних проблем.

2. Влаштування садово-паркових комплексів на території міста Херсона має на

меті рівномірність розміщення зелених насаджень, отримання швидкого декоративного й санітарно-гігієнічного ефекту.

Під час створення озеленювальних систем міста Херсона вирішували три основні групи завдань, тісно пов'язаних з естетичним сприйняттям природних комплексів:

- містобудівні (пов'язані із членуванням окремих зон і структур міста, об'єднанням частин в одне ціле, підвищенням виразності архітектурних ансамблів);
- оздоровчі (пов'язані з оптимізацією мікроклімату);
- рекреаційні (вирішують проблеми відпочинку міського населення).

В основі озеленення міста Херсона лежать архітектурно-художні принципи, які не лише забезпечують естетизацію довкілля, а й покращують його санітарно-гігієнічні та архітектурно-планувальні параметри.

Актуалізація питань, пов'язаних із формуванням садово-паркових комплексів, тісно пов'язана з розвитком туристичного бізнесу та необхідністю забезпечувати індивідуальні риси зовнішнього архітектурно-художнього вигляду міста.

Зелена зона міста Херсона представлена об'єктами загального користування (парки, сквери), обмеженого користування (насаджень на територіях об'єктів громадського та іншого призначення), спеціального призначення (насаджень вздовж вулиць і санітарно-захисні насаджень).

3. Проблеми садово-паркових комплексів міста Херсона можна сформулювати так:

- недостатня розвиненість дорожньо-стежкової мережі;
- занедбаність територій садово-паркових комплексів (значна кількість природних і штучних насаджень потребує радикального втручання);
- площа паркового типу садово-паркового ландшафту складає лише 5,1% озеленої площі парку;

- переважання кількості видів дерев над кількістю видів кущів;
- функціональна неповноцінність об'єктів озеленення міста;
- порушення композиційного балансу територій садово-паркових комплексів (невдале поєднання рослин у групи);
- недостатня освітленість територій садово-паркових комплексів;
- незначний відсоток квіткового оформлення;
- під час розміщення рослин не враховано їх біоекологічні особливості тощо.

4. Для вирішення з'ясованих проблем необхідним є впровадження низки заходів, серед яких можна виділити такі:

- організація дорожньо-стежкової мережі;
- реконструкція озеленення;
- влаштування нових газонів і квітників;
- освітлення території садово-паркових комплексів, у тому числі художнє підсвічування;
- розміщення елементів і малих архітектурних форм дитячих спортивно-ігрових майданчиків;
- комплектація садово-паркових комплексів елементами благоустрою (лави, урни тощо);
- організація майданчиків для вигулу собак (припинення вигулу домашніх тварин на території садово-паркових комплексів міста);
- упорядкування паркування індивідуального транспорту (заборона організації самовільних ділянок для паркування на території садово-паркових комплексів);
- оздоровчі заходи щодо об'єктів озеленення міста (обрізання дерев);
- заміна дерев, які перебувають у незадовільному стані;
- реконструкція й капітальний ремонт об'єктів озеленення, впровадження новітніх технологій в озелененні;
- проведення робіт з озеленення та квіткового оформлення;

- створення рослинних угруповань, стійких до умов міського середовища;
- забезпечення сталого функціонування вже наявних зелених насаджень.

Необхідно розробляти реконструктивні заходи, спрямовані на відновлення насаджень парків та елементів благоустрою, для чого необхідно здійснювати такі заходи:

а) з метою відновлення колекції цінних у дендрологічному відношенні рослин, які з різних причин зникли, вводити в насадження шляхом посадки нових молодих екземплярів;

б) створювати оптимальні умови для природного поновлення дерев, а також росту й розвитку молодих рослин, для чого необхідно регулярно проводити відповідні агротехнічні заходи;

в) рослини, які з різних причин не поновлюються природним способом, необхідно вводити в насадження методом піднаметових культур із метою забезпечення зміни тих насаджень, які знаходяться в перестійному віці та в будь-який момент можуть загинути;

г) необхідно приділити увагу лікуванню хворих дерев, уражених ентомошкідниками й фітозахворюваннями, оскільки кошти на проведення таких заходів, як завжди, не виділяються.

Дослідження показали, що інтенсивність відвідування парків міста є достатньо невисокою. Загальний стан паркових насаджень із точки зору жителів міста є таким: 42,6% опитаних вважають його незадовільним, 35,9% – задовільним, 21,5% – добрим.

5. Пріоритетними напрямами збереження, регульованого використання й збільшення туристичної привабливості парків та інших зелених зон міста Херсона є такі:

- удосконалення правового й організаційно-господарського механізму функціонування зеленої зони міста Херсона;

– покращання екологічних, рекреаційно-туристичних та екоосвітніх функцій зеленої зони міста;

– посилення соціально-економічної та історико-культурної значимості зеленої зони міста;

– удосконалення політики землекористування й перспективного планування зелених зон міста.

Запропоновано такі заходи формування туристичної (у тому числі естетичної) привабливості садово-паркових комплексів міста Херсона:

а) закінчити роботи з інвентаризації зелених насаджень;

б) поліпшити контроль за утриманням зелених насаджень установами, підприємствами та організаціями всіх форм власності на територіях, що закріплені за ними, а також передбачити штрафні санкції за недотримання нормативно-правових актів щодо утримання елементів благоустрою міста (зелених насаджень);

в) збільшити кількість зелених насаджень;

г) забезпечити нормативно-правові заходи збереження існуючих зелених насаджень від знищення;

д) під час підписання договорів оренди земельних ділянок зобов'язувати орендарів здійснювати озеленення прилеглої те-

риторії та встановити норматив такого озеленення;

е) видачу дозволів на здійснення підприємницької діяльності в зелених зонах здійснювати лише на конкурсних засадах та в обмеженій кількості;

ж) до завершення проведення інвентаризації парків і скверів заборонити зміну цільового призначення земель, що знаходяться на їх території.

б. Для покращення естетичних, екологічних, екоосвітніх і туристичних функцій зелених зон міста необхідними є такі заходи:

– проведення робіт з інвентаризації та паспортизації об'єктів зелених зон міста для потреб поточного менеджменту, модернізації й перспективного планування;

– оцінка антропогенного впливу на об'єкти зеленої зони Херсона для потреб відновлення екологічних та естетичних функцій і створення системи моніторингу;

– заходи з рекультивзації порушених природних територій та об'єктів;

– заходи з оптимізації природокористування на території міста;

– розбудова системи регіональних і локальних екомереж для посилення ролі «зеленого каркасу» в структурі міста;

– забезпечення ефективної екоосвітньої й туристичної діяльності з використанням потенціалу зеленої зони міста.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Григорян А.Г. Ландшафт современного города / А.Г. Григорян. – М. : Стройиздат, 1986. – 136 с.
2. Гродзинський М.Д. Естетика ландшафту : [навч. посібник] / М.Д. Гродзинський, О.В. Савицька. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2005. – 183 с.